

Numai despre text

Cum, în epoca noastră, civilizația vizuală tinde să cuprindă toate domeniile existenței omenești, o formă artistică situată în afara acesteia are de înfruntat inerția obișnuințelor (fie ele chiar de dată recentă), dar și restricția impusă de propriile posibilități. În cazul teatrului radiofonic, largă răspundere a instrumentului de transmitere înlătură, în bună parte, obstacolele ce le-ar putea ridica absența expresiei vizuale. În plus, cuvântul, cu întreaga-i forță de penetrație, devine și rămine suveran. De aceea, ne-am propus ca, de această dată, în cronica noastră, să urmărim calitatea intrinsecă a textelor transmise, fără suportul muzicii, fără înariparea interpretării. Cuvântul de la care s-a pornit. Doar atât.

Între ambiția de a prezenta dramaturgia radiofonică (ori adaptată pentru radio) din toate zonele culturale ale lumii și exigența ce guvernează repertoriul acestei specializate formule teatrale se înscriu, în bună măsură, și textele lunii septembrie, reprezentând, fiecare, un alt colț de lume, cu interogațiile, dificultățile și rezolvările sale.

O spiritualitate în derivă se fixează în trei microdrame, înfățișând trei ipoteze dintr-o societate guvernată de obsesia acumulării materiale, a falimentului și, implicit, a arbitrarului. De fapt, doar în *Avariția* de Manuel Trujillo și în *Conversație despre invidie — și nu numai* de Elisa Lerner răzbat — printre mijloacele din dramaturgia la modă în deceniile trecute, mijloace cam obosite de supralicitarea epigonică — elemente de critică, apte să deslușească, dintre diformitățile interioare, cele cu precisă cauză socială, ca și reflexul realității, adeseori atroce, necruțătoare, în liniștile obsesive traversate de eroi.

Variațiune pe tema basmului ilustru, *Cenușăreasa miniei* de Roman Chalbaud nu-și găsește, după părerea noastră, justificarea includerii în triptic. Sigur, este o imagine captată dintr-un spațiu social deseori aflat la discreția violențelor, totuși, bagatela dramatică este prea puțin convingătoare și prea neglijentă în construcție. Textul s-ar fi dorit

o viziune sublimată a imposibilității de eliberare din lumea nedrept orînduită, dar neîndemînarea autorului lasă vizibilă doar intenția. În pofida slăbiciunilor amintite, încursiunea în dramaturgia venezueleană rămîne, totuși, profitabilă, căci adaugă citeva imagini noi dintr-o lume de contraste.

Scenariul *Femei cu trecut* se recomandă prin însuși autorul său, Dimităr Dimov, personalitate marcantă a literaturii bulgare, prozator și dramaturg, autor al romanelor „Tutulul”, „Suflete osindite”, al piesei *Popas la Arco Iris*, ce și-au văzut recunoscută valoarea pe meridianele globului. În textul radiofonic, aspru rechizitoriu îndreptat împotriva arivismului, întâlnim subtilitatea analitică din marile sale romane. E un studiu de psihologie morală în contextul societății contemporane. Citeva scheme psihologice umbresc vigoarea dramei, dar firul acesteia se derulează stăpînit de mina sigură a meșteșugarului. Eroina sa, actriță de teatru, pusă, de-a lungul vieții, în situații dramatice și aflată într-un moment de opțiune are rigori morale exemplare și forța de a învinge propriile slăbiciuni.

Autor de literatură fantastică, scriitorul polonez Stanislaw Lem ne implică în drama a două personaje care petrec *O noapțe pe lună*. Cum viața și știința au transformat, în ultimele decenii, fantastul în realitate și l-au dezis ca formulare utopică pentru a-l confirma ca adevăr, scenariul se validează tocmai prin veridicitatea înfruntării și a caracterelor. Tensiunea ține tocmai de neașteptatul sau de previzibilul reacțiilor umane, nu de arsenalul fantastului, iar pledoaria implicită pentru demnitate și spirit de sacrificiu n-are nimic din excesele moralizatoare la care ajung atîtea și atîtea texte.

O dimineață ploioasă, scenariu radiofonic de Hans Grandt (R.D. Germană), ne introduce în viața unui șantier de construcții, unde oamenii sînt confrunțați cu serioase probleme legate de munca lor, dar și cu drame personale, generate de condițiile speciale în care-și duc existența. Textul nu-i decît un „crîmpei de viață”, surprins cu vioiciune, fără a fi, însă, capabil să încheze un real conflict din replica frustră și din caracterele doar schițate.

După această scurtă încursiune printre textele străine destinate repertoriului teatrului radiofonic, se poate afirma că ambițiile de repertoriu cit mai extins geografic și mai variat stilistic, la un ritm impresionant de lucru (într-o singură lună, septembrie, șapte texte noi), sînt însoțite, mai totdeauna, de o lăudabilă exigență, diriguată de comanda-mente culturale și politice.